

מסקנות ודגשים להוראה - בחינת בגרות חורף תשע"ט

מבקשת לחזור ולהדגיש כי חומרי ההוראה לבגרות המחייבים הם: תכנית הלימודים, כלי העזר וספרי הלימוד המאושרים. מחוון המושגים הינו כלי עזר למורה על מנת לתת כיוון אך בשום אופן אינו מחליף את כלי העזר וספרי הלימוד. המושגים עצמם חייבים להילמד בהקשר הכללי ולא כמושגים העומדים בפני עצמם.

פרק ראשון

1. א. החוק עליו התבססו שחקני הכדורגל - חוק שעות עבודה ומנוחה.

-החוק מגדיר את שעות העבודה והמנוחה במשק/את החובה לתת יום מנוחה שבועי לעובד בהתאם לדתו. ליהודים נקבעה השבת כיום השבתון השבועי, ללא יהודים - בשישי שבת או ראשון לפי בחירתם.

ביסוס - שחקני הכדורגל טענו שהם נאלצים לשחק כדורגל בשבת בניגוד לחוק/שנמנעת מהם הזכות החוקית שלא לעבוד ביום שבת.

קישור - העסקת שחקני כדורגל יהודים בשבת מנוגדת לחוק שעות עבודה ומנוחה /על פי חוק שעות עבודה ומנוחה, שחקנים יהודים יכולים שלא לעבוד ביום שבת שהוא יום שבתון ליהודים

יש ללמד על פי תכנית הלימודים וכלי העזר - חוקים המממשים את אופיה היהודי של המדינה בהקשר של דת, לאום ותרבות/מורשת.

תלמידים לא ידעו לציין את שם החוק, חוק ימי המנוחה/העבודה, חוק השבת היו תשובות שחזרו על עצמן. בתכנית הלימודים חוק זה מופיע בשני הקשרים: האחד, כמאפיין של המדינה היהודית בהקשר של יום מנוחה בשבת. והשני, כחוק סוציאלי כחלק מתנאי העסקה הוגנים המחייב את המעסיק לתת יום מנוחה שבועי לעובד על פי דתו.

ב. סוג המנגנון לפיקוח וביקורת על השלטון שבו נעזרו השחקנים - מנגנון פורמלי/מוסדי

-ביקורת שמקיימים גופים ומוסדות שלטוניים כגון: מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, מערכת המשפט, בית הנבחרים (2 דוגמאות) -הגופים המבקרים הוסמכו בחוק -הגופים המבקרים פועלים באמצעות פרסום דוחות/הנחיות/חוקים/מסמכים רשמיים -הגופים המבקרים פועלים לשם הגבלת השלטון/פיקוח על השלטון וחוקיות פעולותיו.

(יש צורך בשלושה רכיבים)

ביסוס - השחקנים עתרו לבג"צ נגד הממשלה בטענה שהם נאלצים לפעול בניגוד לחוק/בג"צ קבל את העתירה של השחקנים וקבע כי אין לקיים משחקי כדורגל מקצועיים בשבת, אלא אם השר הממונה יחתום על היתר שיסדיר את המעמד החוקי של המשחקים.

קישור - פניית השחקנים לבג"צ היא פנייה לגוף ביקורת פורמלי-מערכת המשפט שמאפשר לשחקנים להתלונן על גוף ציבורי (ההתאחדות לכדורגל) שפגע בזכויותיהם /פעל בניגוד לחוק.

או : פניית השחקנים לבג"צ היא פניה לגוף ביקורת פורמלי שתפקידו לבקר את פעילות הממשלה קבוע בחוק או: בג"צ הורה לממשלה לפעול בהתאם לחוק בכך ממלא בית המשפט את תפקידו כגוף ביקורת פורמלי.

מרבית התלמידים זיהו והציגו את סוג המנגנון הפורמלי.

חלק מהתלמידים לא ענה על השאלה.(סוג מנגנון) ציינו את סוג המנגנון - בג"צ.

חלק (קטן) מהתלמידים לא הבינו את השאלה/החומר הנלמד, ציינו והציגו מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי - השחקנים עתרו לבג"צ משמע זוהי פעולה אזרחית התנדבותית שבאה מצד האזרחים משמע - בלתי פורמלי.

2.א. המדיניות שבאה לידי ביטוי בחוק - הבחנה

-הענקת יחס שונה לבני אדם
- אם השונות רלוונטית/מוצדקת לנושא הנדון

ביסוס - על פי החוק שנקבע בכנסת סטודנט שיציג את לפני המוסד להשכלה גבוהה אישור רשמי שיש לו לקות למידה יהיה זכאי להתאמות מיוחדות בלימודים/מוסדות להשכלה גבוהה יחויבו להקים מרכז תמיכה לסייע לסטודנטים לקווי למידה בלימודיהם/מי שאינו לקוי למידה לא יהיה זכאי להתאמות

קישור - המדיניות שבאה לידי ביטוי בחוק היא הבחנה משום שהיא נותנת יחס שונה לסטודנטים בעלי קשיי למידה/קושי מיוחד שהוא רלוונטי לעניין הלמידה/שלקות הלמידה מצדיקה יחס שונה.

מרבית התלמידים ידעו לציין הבחנה.

חלק מהתלמידים לא ידעו להציג את מדיניות ההבחנה. הציגו העדפה מתקנת.
חלק מהתלמידים הציגו תשובה ברמת דוגמה בלבד: הקלות לימודיות לתלמידים עם התאמות לימודיות (בהשראת הארוע - בעצם מהווה ביסוס ולא הצג), או מתן חניות לנכים לצורך הקלה על נגישות /לעזור לאנשים עם קשיים מיוחדים.
יש לחדד לתלמידים: הבחנה איננה מתן זכויות יתר או העדפה. הבחנה יכולה להיות גם במתן יחס המוטה דווקא לרעה. כל עוד היחס רלוונטי. לדוגמה, נהגים חדשים/צעירים משלמים ביטוח רכב יקר יותר מנהגים ותיקים.
יש ללמד את המושג בהקשר לזכות לשוויון ולא להסתפק רק במושג התלוש.

2.ב. תפקיד הממשלה שהשרים התרשלו במימושו - חקיקת משנה

- חקיקה הנעשית על ידי הרשות המבצעת/שרים/רשות מקומית
- נועדה לאפשר את ביצוע החוק. על ידי פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה הראשית/באמצעות צווים/תקנות/חוקי עזר עירוניים
- אסור שחקיקת משנה תסתור חקיקה ראשית/נתונה לפיקוח של ועדות הכנסת.

ביסוס - השרים הממונים על הוצאת החוק לפועל התרשלו בקביעת הכללים המפורטים שיאפשרו את ביצועו.

קישור - התפקיד של הממשלה/השרים התרשלו בו, הוא לחוקק חקיקת משנה שתקבע באמצעות תקנות/צווים את פרטי החוק שעל פיהן תישם החקיקה הראשית בכנסת/ שיאפשרו את הוצאתו לפועל.

חלק מהתלמידים זיהו והציגו את התפקיד קביעת מדיניות וביצועה. טעות זו נבעה בחלק מהמקרים מאי הבנת הארוע - את המדיניות קבעה הכנסת (על ידי חקיקת החוק). ובמקרים אחרים, מאי הבנת החומר הנלמד. כלומר, יישום החוק (שנחקק על ידי הכנסת) על ידי הממשלה מהווה ביצוע של מדיניות. יתכן והמילה "יישום" בטקסט היוותה מסיח לחלק מהתלמידים בהקשר של קביעת מדיניות וביצועה/יישומה

מומלץ לחזור ולחדד לתלמידים את נושא תפקידי הממשלה: קביעת מדיניות וביצועה, חקיקת משנה, סמכות שיורית. חשוב להבהיר את ההבדלים בין המושגים באמצעות דוגמאות וכן תרגול.

פרק שני

3. זכות הקניין:

- לכל אדם הזכות להחזיק ברכוש/דבר שיש לו ערך כלכלי
- לכל אדם יש זכות לעשות ברכושו/להנות מרכושו כרצונו.
- אין לפגוע/להשתמש ברכושו של אדם ללא רשות

מרבית התלמידים ידעו להציג היטב את המושג. חלק (קטן) מהתלמידים לא התייחס לזכות אלא תאר את סוגי הקניין הקיימים (חומרי ורוחני).

4. שני ביטויים להכרה בקבוצות מיעוט במרחב הציבורי והמוסדי:

- לשפה הערבית מעמד מיוחד/ במועד זה התקבלה גם התשובה שטרם חקיקת חוק יסוד: הלאום - הערבית היא שפה רשמית בישראל. חלק מפרסומי המדינה /שלטי הכוונה /שידורי טלוויזיה/תקנות/קיומה של אקדמיה לשפה הערבית (יש צורך בדוגמה אחת להסבר המעמד המיוחד)
- ימי המועד של המיעוטים מוכרים להם כימי חופש
- בני העדות הלא יהודיות כפופים לשיפוט הדתי של בתי הדין על פי דתם בנושאי אישות /המדינה מממנת - חלק משירותי הדת/מקצה תקציבים לבניה והחזקה של מוסדות דת ותפילה/משלמת משכורות לכוהני הדת של הקבוצות השונות.
- למיעוטים השונים יש מערכת חינוך ייחודית המתנהלת בשפתם/בהתאם לתרבותם
- חוק חינוך ממלכתי קובע למטרה לחנך כל אדם לכיבוד מורשתו וזהותו התרבותית

יש לחدد לתלמידים את ההבדלים בין זכויות קבוצתיות /מיעוט לבין הזכות לחופש דת כזכות אדם.
יש לחدد לתלמידים את המטרה לשמה מעניקה מדינה זכויות קבוצתיות/מיעוט - לאפשר לקבוצת המיעוט לשמר את ייחודה הדתי/תרבותי במרחב הציבורי

5. עקרון שלטון החוק:

- חובת הציות חלה על כולם/האזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק/יש מערכת חוקית אחת שכולם חייבים לציית לה/כולם שווים בפני החוק
- החוק נחקק על ידי הרשות המחוקקת בהליך קבוע בחוק/דמוקרטי(יש הטוענים)כי החוק צריך להלום את ערכי המדינה הדמוקרטית/החוק צריך להיות מפורסם/החוק מגדיר את המותר והאסור/החוק מאזן בין טובת הכלל והפרט.

חלק מהתלמידים הציגו את המושג רק בחלקו, והתייחסו רק לחובת הציות. על פי תכנית הלימודים וספרי הלימוד עקרון זה במדינה דמוקרטית משמעו לא רק חובת ציות אלא תפקידו או משמעותו במדינה דמוקרטית בהקשר של זכויות אדם/שלטון העם/הגבלת השלטון.

6. תפקיד הכנסת בייצוג האזרחים: הכנסת מייצגת את ריבונות העם ואת העמדות השונות בחברה/האזרחים בוחרים במפלגות המבטאות את העמדות שלהם/ בועדות הכנסת יש ייצוג לדעות/ עמדות של אזרחים.

מינוי תפקידים: הכנסת בוחרת בעלי תפקידים (בכירים) כמו נשיא המדינה ומבקר המדינה. חברי הכנסת שותפים בגופים בוחרים של שופטים/דיינים/קאדים.

7. דמוקרטיה רפובליקנית:

- תפיסת עולם הרואה את הפרט הן כיחיד והן כחלק מקהילה לאומית/אזרחית
- תפקיד המדינה אינו מתמצה במימוש חופש הפרט תפקידה גם לאפשר את טובת הכלל/"הטוב המשותף"/מימוש ערכי הקהילה המשותפים הנקבעים בתהליך דמוקרטי/מימוש ערכים לאומיים תרבותיים של הרוב הדומיננטי.
- בדמוקרטיה רפובליקנית נשמרות זכויות הפרט של האזרחים, גם אלו שאינם שייכים לקבוצת הרוב הלאומית.
- מיעוט יכול להשתלב ברוב אם הוא מוכן לוותר על ייחודו במרחב הציבורי
- המדינה איננה ניטרלית לזהות הקבוצתית של אזרחיה ויכולה להכיר /לא להכיר בזכויות קבוצתיות.

(תשובה מלאה - 3 רכיבים)

חלק מהתלמידים שבחרו בשאלה זו ידעו להציג רכיב אחד בלבד. חלק מהתלמידים התייחסו באופן שגוי לגישה הסוציאל דמוקרטית הליברלית או נסיון להסביר את המילים: דמוקרטיה ורפובליקה (לא הכירו את המושג כלל)

8. אשכול העולם היהודי

סוגית מיהו יהודי:

- יהודי - מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר ואיננו בן דת אחרת.
- החוק איננו מגדיר מהו הגיור המאפשר הגדרה כיהודי/קיימת מחלוקת על הגדרת יהדותו של אדם

המחלוקת בין אורתודוקסים ורפורמים:

האורתודוקסים טוענים שחובה לשמור על נאמנות מלאה להלכה היהודית/לקיים את כל המצוות, ואילו הרפורמים טוענים כי ההלכה איננה מחייבת/אפשר לחדש את ההלכה/ניתן לבחור את המצוות שמקיימים. (ניתן גם להתייחס להבדלים ספציפיים כמו הבדלים בין נשים וגברים וכו')

קישור המחלוקת בין הזרמים לשאלת מיהו יהודי על פי חוק השבות:

האורתודוקסים רואים בהגדרת מיהו יהודי הגדרה הלכתית: מי שנולד לאם יהודיה או עבר גיור הלכתי/מילה, טבילה קבלת מצוות. הרפורמים רואים בהגדרת מיהו יהודי את מי שמזוהה עם העם היהודי ורוצה להצטרף אליו/אחז מהוריו יהודי/עבר גיור מקל.

יש לחזור ולחדד לתלמידים את חוק השבות על כל היבטיו, בהתאם לתכנית הלימודים וספרי הלימוד חלק מהתלמידים לא התייחסו להגדרת מיהו יהודי אלא לתחולת החוק - בני זוג של יהודים בניהם נכדיהם..היו טעויות רבות בהבנת החוק. חלק מהתלמידים כתבו כי בני זוגם של יהודים בניהם ונכדיהם הינם יהודים בעצמם. חלק ניכר מהתלמידים שגה וכתב כי חוק השבות מחייב גיור על פי ההלכה. חלק מהתלמידים התייחסו לסוגיה בהקשר כללי של השסע הדתי - חילוניים מול דתיים (הרפורמים כחילוניים).

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל:

חיסיון עיתונאי:

- עיתונאי רשאי שלא לחשוף את מקורותיו.
- החיסיון נועד למנוע את החשש של מוסרי המידע מלמסור מידע לעיתונאים/החיסיון העיתונאי איננו מוחלט, ובית המשפט יכול לחייב את העיתונאים למסור את המקורות שלהם.

חופש ביטוי:

- לכל אדם זכות לבטא/להפיץ את עמדותיו/אמונותיו
- הזכות לביטוי פומבי/גלוי
- מתממשת בכל דרך שיחפוץ/לבוש/פולחן/תקשורת/אומנות/דיבור/כתב

קשר בין חיסיון עיתונאי לחופש ביטוי:

החיסיון מאפשר לכל אדם להעביר כל מידע עמדה או ביקורת על השלטון לאמצעי התקשורת, ללא חשש מצד מי שייפגע מהפירסום ובכך מממש את חופש הביטוי.
או :
החיסיון העיתונאי מאפשר לעיתונאי לפרסם מידע וביקורת על השלטון /להמשיך לקבל מידע שפרסומו יאפשר מימוש של חופש הביטוי.

. יש לחדד לתלמידים את המושג חיסיון עיתונאי.

חלק מהתלמידים שגה וכתב כי חיסיון עיתונאי משמעו - היכולת של העיתונאי לפרסם בעילום שם. או התבלבלו עם המושג צו איסור פרסום

10. אשכול: בחירות ומפלגות

בחירות יחסיות:

- חלוקת המושבים בפרלמנט יחסית למספר הקולות שבהם זכתה כל רשימת מועדים/מפלגה.
- החישוב נעשה לפי הקולות הכשרים בלבד ובתנאי שעברה את אחוז החסימה.

מערכת רב מפלגתית:

מספר רב של מפלגות, בדרך כלל חייבות להרכיב קואליציה על מנת ליצור רוב בפרלמנט.

השפעה של בחירות יחסיות על יצירת מערכת רב מפלגתית:

שיטת הבחירות היחסית בנוסף לאחוז חסימה נמוך מגדילה את הסיכוי של מפלגות קטנות להיכנס לבית הנבחרים בהתאם לכמות המצביעים להן וכך נוצרת מערכת שבה מפלגות רבות. התייחסות לעניין השילוב בין השיטה הארצית ליחסית אף היא תשובה נכונה.

**יש לחדד לתלמידים את המושג מערכת רב מפלגתית.
חלק מהתלמידים שגה- מערכת רב מפלגתית במשמעות של רשימות רבות המתמודדות בבחירות.**

11. אשכול: רשויות מקומיות

שיטת הבחירות לתפקיד ראש רשות מקומית:

- נבחר בנפרד מן המועצה בבחירה אישית ורובית
- המועמד צריך לקבל 40% מהקולות הכשרים/אם אף מועמד לא זכה ב-40% מהקולות יתקיים סיבוב בחירות נוסף בין שני המועמדים שקבלו את מספר הקולות הגבוה ביותר.

חובות האזרח וערכים אזרחיים:

- החובה לציית לחוק
- ערך בעיצוב החיים הציבוריים/הצבעה בבחירות, ביקורת על השלטון/השתתפות אזרחית/תרומה לקהילה ולחברה

קישור חובות אזרחיים וערכים אזרחיים לבין בחירות לראשות הרשות המקומית

באמצעות השתתפות/היבחרות בבחירות לרשויות המקומיות התושב/ראש הרשות יכול לתרום לעיצוב החיים הציבוריים ברשות המקומית בה הוא מתגורר.

או:

בחירה אישית יוצרת מחויבות רבה יותר של ראש הרשות כלפי הבוחרים ובכך מעודדת את הבוחרים להשתתף בבחירות.

**יש לחדד לתלמידים את ההבדלים בין שיטות בחירה למאפייני בחירות דמוקרטיות.
חלק מהתלמידים התייחס למאפייני הבחירות - חשאיות, שוות כלליות וכד'.**

12.

תפקיד נציב תלונות הציבור:

-הנציב בודק תלונות של אזרחים/תושבים בעניין התנהלות מוסדות המדינה /רשויות/חברות ממשלתיות/כל גוף שכפוף לביקורת המדינה.

-הנציב בודק תלונות על פגיעה /עוול/שירות לקוי/חריגה מסמכות/אי תקינות

-הנציב ממליץ על תיקון הליקויים /מגיש לכנסת דו"ח שנתי על פעולותיו

- הנציב מוציא צווי הגנה לחושפי שחיתויות בגופי המדינה/פיצויים מוגדלים/שינוי תפקיד /ביטול פיטורין.

(יש צורך בשני רכיבים)

עקרון הגבלת השלטון:

- השלטון מחזיק אמצעים כלכליים/אנושיים/מקורות מידע/מנגנוני אכיפה המעניקים לו עוצמה רבה
- קיימת סכנה בניצול כוחו לרעה/פגיעה בזכויות אדם ואזרח
- הפרדת רשויות/אמצעים פורמליים ובלתי פורמליים נועדו למניעת עריצות השלטון

קישור תפקיד הנציב והגבלת השלטון:

בתפקידו של נציב תלונות הציבור לבקר את רשויות השלטון במקרה של פגיעה באנשים, בא לידי ביטוי עקרון הגבלת השלטון שמטרתו למנוע ניצול לרעה של הכוח השלטוני/לפגוע בזכויות אדם ואזרח.

יש לחזור ולחזק את תפקידו של מבקר המדינה. מומלץ להיכנס עם התלמידים לאתר נציב תלונות הציבור - מיהם הגופים נגדם ישנן תלונות? דוגמאות לתלונות של תושבים .

חלק מהתלמידים פשוט חזרו על שם התפקיד: לטפל/להעביר הלאה תלונות של הציבור נגד המדינה . חלק מהתלמידים ידעו כי הנציב קשור בתפקיד מבקר המדינה והציגו את תפקיד מבקר המדינה במקום.

פרק שלישי

בפרק זה -- יש לחזק אצל התלמידים בעיקר מיומנויות הקשורות לאוריינות.
יש לחדד לתלמידים כי הצגת המושג הנדרש יעשה באופן המנותק מהטקסט (כפי שמופיע בהנחיות לפרק זה)

13. שני מאפיינים יהודים בהכרזת העצמאות:

- שם המדינה: מדינת ישראל/בהכרזה עליה " מדינה יהודית"
- ההכרזה קובעת כי מדינת ישראל תפתח שעריה לכל יהודי/פתוחה לעליה יהודית וקיבוץ גלויות
- ההכרזה קוראת לעם היהודי להתלכד סביב המדינה
- מדינת ישראל תושתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור הזונם של נביאי ישראל.

בטקסט יש התייחסות לכל אחד ממאפיינים אלו

14. עקרון שלטון העם:

- כלל האזרחים הם הריבון/מקור הסמכות
- האזרחים בוחרים שלטון של נציגים/שלטון נבחר (לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל למענם.

15. עקרון ההסכמיות:

- הסכמה רחבה בין קבוצות
- על כללי משחק בסיסיים/דמוקרטיים ועל אופייה של המדינה/אופי המשטר/קבלת השלטון הנבחר
- מחזקת את היציבות/מאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי הדעות

(יש צורך בשלושת הרכיבים לתשובה מלאה)

יש לחדד לתלמידים את המושג הסכמיות.

בשאלה זו רבים מהתלמידים הציג את המושג הסכמיות באופן חלקי ביותר, רק בהתייחסות לטקסט, העוסק ברכיב השלישי בלבד ..המשותף בין הקבוצות, צמצום הניגודים, להיות מתונים ולא קיצוניים וכו'.

חלק מהתלמידים שגה והציג את המושג סובלנות ולא הסכמיות.

פרק רביעי

16. העמדה של המרואיין בנושא הזהות הדתית תרבותית הרצויה של מדינת ישראל

העמדה המסורתית

-מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך שימור האופי היהודי במרחב הציבורי - המדינה צריכה לבטא הזהות כללית עם ערכי הדת אך לא בהכרח מתוך מחויבות להלכה

ביסוס: לדברי המרואיין הצביון המיוחד של יום הכיפורים במרחב הציבורי כיום שבו מוסדות המדינה וחיי המסחר אינם פעילים/התנועה שובתת מתוך כבוד למורשת ולדת היהודית במדינת ישראל

קישור: דברי המרואינים משקפת את העמדה המסורתית. הצביון המיוחד של יום הכיפורים נותן ביטוי לשימור האופי היהודי במרחב הציבורי. קיימת הזדהות של הציבור עם ערכי הדת למשל בסגירת המוסדות וחיי המסחר הפעילים/הימנעות בנסיעה במכונית מתוך כבוד למורשת ולדת בישראל אך לא בהכרח מתוך מחויבות להלכה.

תשובה נוספת שהתקבלה:

עמדה חילונית - היהדות כתרבות

-מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית המבטאת את המורשת התרבותית היהודית במרחב הציבורי. -האופי של ביטוי המורשת נתון לפרשנויות שונות ואיננו מחויב לדגם מסוים או להלכה.

ביסוס: לדברי המרואיין בכל האמור ליום הכיפורים אין חוק ולא צריך להיות חוק האוסר נסיעה במכונית קישור: דברי המרואיין משקפים את העמדה החילונית - יהדות כתרבות. הצביון המיוחד של יום הכיפורים נותן ביטוי לתרבות ולמורשת היהודית במרחב הציבורי - עם זאת ישראל היא גם דמוקרטית ולכן אין חוק המונע מאזרחים לנסוע במכונית ביום זה.

17. העמדה בעניין הזהות הלאומית של מדינת ישראל:

מדינת ישראל כמדינת לאום יהודית של כל אזרחיה

-מדינת ישראל היא מדינת לאום של העם היהודי/מזוהה עם היהודים בארץ ובתפוצות

-מדינת ישראל מחוייבת לשוויון זכויות לאזרחיה הלא יהודים

ביסוס: לדברי השר ישראל היא מדינה יהודית אך היא מחוייבת לשוויון זכויות לחברה הערבית/משרדו מקדם בינוי ביישובים הערבים באותה מידה שבה הוא מקדם בינוי ביישובים אחרים/תכניות הבינוי שמשרדו הוציא לפועל הן בשורה חשובה לאזרחים יהודים וערבים כאחד.

קישור: דברי השר מבטאים את העמדה של מדינת ישראל כמדינת הלאום היהודי של כל אזרחיה משום שלדבריו משרדו פועל לקידום בינוי ביישובים ערבים כפי שמקדם בינוי ביישובים ערבים הוא מימוש המחויבות של מדינת הלאום היהודי לשוויון לכל אזרחיה הלא יהודים.

18. חוק היסוד עליו התבססה פסיקת בג"צ - חוק יסוד כבוד האדם וחירותו

-מפרט את זכויות היסוד של האדם בישראל ובהן הזכות לחיים ושלמות הגוף/קניין/כבוד ופרטיות/תנועה (2 זכויות) -בחוק אין שריון/יש פסקת הגבלה/מחזק את מעמדה של הכרזת העצמאות/חסין מפני תקש"ח

ביסוס: בג"צ קבל את הטענה של ארגונים כי הצפיפות בבתי הכלא /תנאי המחנק והדוחק פוגעים בבריאות האסירים/מהווה ענישה אכזרית ובלתי אנושית וכך משפילה ומפרה את זכויות היסוד של האסירים.

או: בג"צ קבע כי תנאי הכליאה מנוגדים לחוק היסוד משום שהם פוגעים בזכויות היסוד של האסירים ולכן על המדינה להגדיל את שטח המחיה המוקצה לאסירים.

קישור: פסיקת בג"צ קבעה כי תנאי הכליאה פוגעים בזכות של האסירים לכבוד/לחיים ושלמות הגוף המתבססת על חוק יסוד כבוד האדם וחירותו.

יש ללמד את התלמידים תוכן ומעמד שני חוקי יסוד: כבוד האדם וחירותו וחופש העיסוק כפי שנכתב בכלי העזר הקובע את תכנית הלימודים.
חלק מהתלמידים לא התייחס כלל לחוק היסוד והתייחס לזכות לחיים וביטחון (לא ענו על השאלה כלל).
חלק מהתלמידים ידע לזהות את חוק היסוד אך לא ידע להציגו, והציג את הזכויות כבוד וחירות על פי ההגדרה הכללית בתכנית הלימודים.

19. סוג הזכויות שהצעת החוק נועדה לממש - זכויות פוליטיות/זכויות אזרח/זכויות אזרחיות

זכויות הקשורות לשותפות בניהול המדינה/המסגרת המדינית
זכויות פוליטיות שהן זכויות אזרח: הזכות לבחור ולהיבחר והזכות להתארגן כמפלגה המתמודדת בבחירות.
זכויות פוליטיות הנובעות מזכויות טבעיות: חופש ההפגנה והמחאה המאפשרות לבקר את השלטון

ביסוס: הצעת החוק נועדה לאפשר לאנשים הפועלים בארגון הבחירות לממש את זכותם להצביע בבחירות שבוע לפני המועד הרשמי או: אנשים הפועלים מטעם המדינה בארגון הבחירות מתקשים להצביע בבחירות משום שהם עושים זאת הרחק מן המקום שבו הם אמורים להצביע.

קישור: הצעת החוק נועדה לאפשר לאנשים הפועלים בארגון הבחירות לממש את הזכות לבחור ולהיבחר שהיא זכות פוליטית/לממש את הזכות פוליטית שלהם להיות שותפים בניהול המדינה (באמצעות בחירות).

יש לחדד לתלמידים את סוג הזכויות הפוליטיות.
חלק מהתלמידים זיהה את הזכות לבחור ולהיבחר מבלי להתייחס לסוג הזכות.
חלק מהתלמידים ידע להציג הצגה דלה בלבד, התייחסות לזכות לבחור ולהיבחר.

שאלות עמדה

יש לחזור ולתרגל עם התלמידים את המיומנויות הנדרשות בשאלות אלו.

בהתאם להוראות המענה על שאלות עמדה, להלן ההדגשים העיקריים:

א. התלמיד נדרש בכתיבת משפט טיעון. אין להנחות את התלמידים להעתיק את כל השאלה ולהוסיף את המילים "אני מסכים או אני מתנגד".

ב. יש להנחות את התלמידים לענות לפי סדר הסעיפים - לקשר בין משפט הטיעון והנימוק. סעיף ב' חייב להיות נימוק התומך בעמדה שהוצגה בסעיף הקודם. (א)

ג. יש להנחות את התלמידים להשתמש במושגים מתחום האזרחות, לציין את המושג, להציגו ולקשר לסוגיה שבמחלוקת. תשובות כלליות שאינן בהן אזכור למושג כלשהו מתחום האזרחות אינן מקבלות ניקוד.

ד. יש להנחות את התלמידים להשתמש במושגים מתחום האזרחות המתקשרים באופן ישיר ומנומק לסוגיה שבמחלוקת.

20. הסוגיה שבמחלוקת - הקמת בתי ספר פרטיים

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מושגים אפשריים בעד: הבחנה, מדיניות ליברלית, הזכות לחירות, עקרון הפלורליזם, חופש ביטוי, דמוקרטיה ליברלית אינדיבידואלית.
מושגים אפשריים נגד: הזכות לשוויון, שוויון הזדמנויות, אפליה פסולה, מדיניות סוציאל דמוקרטית, הזכות לחינוך/זכות חברתית, דמוקרטיה רפובליקנית

21. הסוגיה שבמחלוקת - דרישת הורים שלא לאפשר לתלמידים שלא חוסנו כנגד מחלת החצבת להיכנס למוסדות החינוך. חלק מהתלמידים התייחס לסוגיה בעד/נגד חיסונים (זוהי כמובן איננה הסוגיה שבמחלוקת)

מושגים אפשריים בעד: הזכות לחיים וביטחון, קביעת מדיניות וביצועה, הבחנה מושגים אפשריים נגד: הזכות לחירות, חופש המחשבה והמצפון, הזכות לחינוך/זכות חברתית, הזכות לכבוד, אפליה פסולה, הזכות לשוויון, חופש תנועה, חוק חינוך חובה.